

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
Државен завод за статистика

Класификации, методологии, номенклатури и стандарди

МЕТОДОЛОШКИ ОБЈАСНУВАЊА
за секторизација на деловните субјекти според
институционален сектор

3.8.16.01

Скопје, 2016 година

Издавач:
ДРЖАВЕН ЗАВОД ЗА СТАТИСТИКА
ул. "Даме Груев" бр.4, Скопје

Телефон/ +389/02/3295-600
Факс/ +389/02/3111-336

Веб-страница/: <http://www.stat.gov.mk>

Одговара:
Лидија Костовска, директор

ВЕ МОЛИМЕ ПРИ КОРИСТЕЊЕТО НА ОВАА ПУБЛИКАЦИЈА, НАВЕДЕТЕ ГО ИЗВОРОТ

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски",
Скопје

332.1:311.3(497.7)

МЕТОДОЛОШКИ објаснувања за секторизација на деловните
субјекти според институционален сектор. - Скопје : Државен завод
за статистика, 2016. - 13 стр. ; 29 см. - (Класификации, методологии,
номенклатури и стандарди, ISSN 1409-7044 ; 3.8.16.01)

ISBN 978-608-227-245-0

а) Претпријатија - Статистички податоци - Македонија

COBISS.MK-ID 101969930

Предговор

Државниот завод за статистика, следејќи ја потребата за усогласување на пресметките во националните сметки со новата методологија на Европскиот систем на сметки ЕСС 2010, го подготви документот Методолошки објаснувања за секторизација на деловните субјекти според институционален сектор. Во овој документ се наведени подетални објаснувања за институционалните сектори и потсектори како што се дефинирани во Националната класификација на институционалните сектори.

Од гледна точка на употребата, овие Методолошки објаснувања ќе ги користат носителите на статистичкиот систем во земјата. Од тие причини, методолошките објаснувања се изготвени во соработка со Народната банка на Република Македонија, како и со Министерството за финансии и Централниот регистар.

Се надеваме дека Методолошките објаснувања ќе го привлечат вниманието на широк круг на корисници и ќе бидат корисна алатка при употребата на статистичките податоци, а сите забелешки ќе бидат добредојдени.

Скопје, 2016

Директор
Лидија Костовска

Содржина

Предговор	3
I. ВОВЕД	5
II. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ЕДИНИЦИ И СЕКТОРИ	5
C.1 Домашна (вкупна) економија:	5
C.2 Странство	5
III. ДЕТАЛЕН ОПИС НА ОПФАТОТ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНИТЕ СЕКТОРИ И ПОТСЕКТОРИ	6
C.11- Нефинансиски друштва	6
C.12 - Финансиски друштва	6
C.13 – Сектор Држава.....	8
C.14 - Домаќинства	9
C.15 - Непрофитни институции коишто им служат на домаќинствата.....	10
C.2 - Странство.....	10
IV. ОПРЕДЕЛУВАЊЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛЕН СЕКТОР НА ДЕЛОВНИТЕ СУБЈЕКТИ	10
Дијаграм 1: Алокација на институционалните единици по сектори	11
V. АЖУРИРАЊЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНИОТ СЕКТОР НА ГОДИШНА ОСНОВА	11
Прилог 1: Национална класификација на институционални сектори	12

I. ВОВЕД

Секторизацијата на институционалните единици е првиот основен принцип на системот на национални сметки бидејќи, преку следењето на трансакциите меѓу секторите на економијата, се обезбедуваат најзначајните аналитички показатели за задолжувањата на секторите и меѓу секторите, пресметката на штедењето по потсектори, пресметката на дефицитот на секторот „Држава“ и сл.

Методолошките објаснувања на институционалните сектори и потсектори се во согласност со Националната класификација на институционалните сектори ([Прилог 1](#)) и се наменети за сите корисници и известувачи коишто имаат потреба од известување според институционални сектори/потсектори.

II. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ЕДИНИЦИ И СЕКТОРИ

Институционалната единица дефинирана според ЕСС 2010 е економска единица способна да има сопственост над средствата, да има обврски и побарувања во економскиот систем од својата дејност, како и да може да има трансакции со други единици во економијата.

Институционалните единици се групираат во пет институционални сектори, според природата на економската активност, економските цели, функции и економско однесување на секоја институционална единица. Една институционална единица во домашната економија може да биде класифицирана во само еден сектор и потсектор.

При секторизацијата разликуваме **домашна (вкупна) економија** и **странство**.

C.1 Домашна (вкупна) економија:

Пет сектори заедно ја сочинуваат вкупната економија.

- C.11 Нефинансиски друштва;
- C.12 Финансиски друштва;
- C.13 Држава;
- C.14 Домаќинства;
- C.15 Непрофитни институции коишто им служат на домаќинствата.

C.2 Странство

Трансакциите на резидентните институционални единици со нерезидентните единици, во националните сметки се прикажуваат во посебен сектор „Странство“ кој претставува посебен сектор надвор од домашната економија.

III. ДЕТАЛЕН ОПИС НА ОПФАТОТ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНИТЕ СЕКТОРИ И ПОТСЕКТОРИ

С.11- Нефинансиски друштва

Секторот „Нефинансиски друштва“ ги вклучува институционалните единици коишто се независни правни субјекти - пазарни производители, чијашто основна дејност е производство на добра и нефинансиски услуги. Тие се основани со правна постапка, во согласност со закон, со цел производство на добра и услуги за продажба на пазар по економско значајни цени.

Овој сектор се дели на следните потсектори:

а) С.11001 - Јавни нефинансиски друштва

Овој потсектор ги опфаќа јавните претпријатија како и трговските друштва кои во одреден дел се во сопственост на државата чијашто основна функција е задоволување на потреби од општ јавен интерес, а главно се финансираат од сопствени приходи.

б) С.11002 - Домашни приватни нефинансиски друштва

Овој потсектор ги опфаќа трговските друштва кои се независни правни субјекти - пазарни производители и кои не се под контрола на државни единици или нерезиденти.

в) С.11003 - Нефинансиски друштва контролирани од странство

Овој потсектор ги опфаќа трговските друштва кои се контролирани од нерезиденти.

С.12 - Финансиски друштва

Секторот „Финансиски друштва“ ги содржи сите институционални единици чијашто основна дејност е давање финансиски услуги. Овој институционален сектор го сочинуваат сите друштва коишто примарно се занимаваат со:

- а) Финансиско посредување (финансиски посредници) и/или
- б) Помошни финансиски активности (помошни финансиски институции).

Финансиското посредување претставува дејност во којашто институционалните единици се стекнуваат со финансиски средства или создаваат финансиски обврски за своја сметка, преку тргување со финансиски инструменти на отворените финансиски пазари. Во процесот на финансиско посредување, овие средства и обврски на финансиските посредници може да се појават со различен рок на доспевање, обем, степен на ризик и сл. Процесот на финансиско посредување ги канализира паричните средства помеѓу субјектите со вишок финансиски средства и оние со недостиг на овие средства. Финансиските посредници не дејствуваат само како агент на другите институционални единици, туку, преку стекнувањето на финансиски средства и креирањето на финансиски обврски за своја сметка, врз себе го преземаат и ризикот од своите активности.

Помошните финансиски институции вршат активности поврзани со процесите на финансиското посредување, т.е. нивните активности го олеснуваат финансиското посредување. Основна разлика во однос на финансиските посредници е дека помошните финансиски институции не го преземаат врз себе ризикот при стекнувањето на финансиски средства или преземањето на финансиски обврски.

Потсектори на финансиските друштва

Со исклучок на централната банка, сите потсектори од секторот „Финансиски друштва“ понатаму се делат на јавни финансиски друштва, домашни приватни финансиски друштва и на финансиски друштва контролирани од странство.

а) С.121 - Централна банка

Централната банка е национална финансиска институција којашто извршува активности на емисија на пари, ја одржува внатрешната и меѓународната вредност на националната валута, и ги чува сите или дел од меѓународните резерви во земјата.

Централна банка во Република Македонија е Народната банка на Република Македонија.

б) С.122 - Друштва кои прибираат депозити, освен централната банка

Потсекторот „Друштва кои прибираат депозити, освен централната банка“, го сочинуваат сите финансиски друштва каде што при финансиското посредување главна активност е примање депозити и/или супститути слични со депозитите, давање кредити, и/или вложување во хартии од вредност.

Во овој потсектор во Република Македонија спаѓаат деловните банки и штедилниците.

в) С.123 - Фондови на пазарот на пари

Потсекторот „Фондови на пазарот на пари“ (во понатамошниот текст: парични фондови), е составен од сите финансиски друштва чијашто основна дејност е издавање на акции/удели на инвестициски фондови, како супститути на депозитите (за институционалните единици и за сопствена сметка), потоа вложувања во акции/удели во други парични фондови, во краткорочни должнички хартии од вредност и/или во депозити.

г) С.124 - Инвестициски фондови на непаричен пазар

Овој потсектор ги опфаќа сите колективни инвестициски шеми коишто се главно ангажирани во финансиското посредување (освен оние класифицирани како парични фондови). Тие издаваат акции/удели коишто не се слични на депозитите и инвестираат примарно во долгорочни финансиски средства и во нефинансиски средства.

Инвестициските фондови натаму се делат на: отворени, затворени и приватни инвестициски фондови.

д) С.125 - Други финансиски посредници освен осигурителни друштва и пензиски фондови

Овој потсектор ги опфаќа сите финансиски друштва чијашто основна дејност е финансиско посредување преку создавање обврски различни од готовина, депозити или акции на инвестициски фондови, или поврзани со осигурување, пензиски и стандардизирани гарантни шеми од институционалните единици. Тука спаѓаат финансиските посредници чијашто главна дејност е долгорочно финансирање. Токму временскиот рок на пласманите е она што овој потсектор го издвојува од другите потсектори.

Вообичаено, овие финансиски посредници се специјализирани за кредитирање преку специјални финансиски аранжмани како што се лизингот, операциите со финансиските деривати и сл. Листата на финансиски посредници е многу долга, при што како позначајни би се издвоиле: финансиски лизинг компании, финансиски компании кои примарно се занимаваат со давање на кредити на нефинансиски корпорации и домаќинства (финансиски друштва), специјализирани финансиски посредници кои вклучуваат холдинг компании, дилери коишто работат за своја сметка и се специјализирани за работи на пазарот на хартии од вредност, друштва кои вршат финансирање на извозот и увозот на стоки (т.н. финансиски друштва за факторинг), друштва кои вршат оценка на управувањето со средствата (односно кредитен рејтинг) и сл.

ѓ) С.126 - Помошни финансиски институции

Потсекторот „Помошни финансиски институции“ ги опфаќа сите правни лица коишто главно се занимаваат со помошни финансиски дејности, односно дејности сродни на финансиското посредување, но коишто сами по себе не претставуваат финансиско посредување. Нивната функција е да го олеснат и потпомогнат финансиското посредување. Тука спаѓаат осигурителните брокерски друштва; агенциите за застапување во осигурувањето; инвестициските советници; брокерите и дилерите кои работат за сметка на други; друштвата за управување со пензиските фондови, друштвата за управување со инвестициските фондови; менувачниците; друштвата и регулаторните тела коишто ја обезбедуваат целокупната инфраструктура на финансискиот пазар како што се: берзата, институциите - регулатори на работењето со хартии од вредност, клириншките куќи, сметководствените и другите финансиски здруженија, супервизорските агенции и сл.

е) С.127 - Затворени финансиски институции и позајумвачи на пари

Потсекторот „Затворени финансиски институции и позајумвачи на пари“ (кредитори) ги опфаќа оние институционални единици коишто даваат финансиски услуги (но не и финансиско посредување, ниту помошни финансиски активности), при што најголем дел од нивните средства/обврски не се тргуваат на отворените финансиски пазари.

Тука спаѓаат институционални единици или правни субјекти како што се трустовите, холдинг друштвата коишто поседуваат контролен пакет од сопственичкиот капитал на група подружници и чијашто основна дејност е сопственост над групата, без никакво дополнително администрирање или управување на единиците од самата група подружници; друштва со посебна намена (т.н. Special Purpose Entities-СПЕ) коишто ги зголемуваат средствата преку отворените финансиски пазари со цел тие да бидат искористени од страна на нивната фирма-мајка; институционални единици коишто даваат финансиски услуги исклучиво од сопствени средства или од спонзори, на одредена група клиенти, при што ризикот од неплаќање на должникот го преземаат врз себе. Во овие единици спаѓаат позајумвачи на пари (кредитори), кредитни друштва (на пр., за давање на студентски кредити, кредити за поддршка на увозот/извозот и сл.), при што средствата ги обезбедуваат од спонзори, од државата или од непрофитни институции, заложувалници.

ж) С.128 - Осигурителни друштва

Потсекторот „Осигурителни друштва“ ги вклучува сите финансиски друштва чијашто основна дејност е финансиско посредување во осигурувањето, главно во форма на директно осигурување или реосигурување.

Осигурителните друштва даваат услуги за животно и неживотно осигурување, како и за реосигурување од евентуални загуби кај други осигурителни друштва.

Неживотното осигурување вклучува разни форми на осигурување на индивидуалните институционални единици или група на институционални единици, и тоа од: пожар (на деловен и приватен имот), од одговорност (незгоди), автоодговорност, транспорт (бродски, авионски и сл.), од болест и повреди, финансиско осигурување (обезбедување на гаранции или осигурителни обврзници) и сл.

Во овој потсектор се класифицираат и осигурителните друштва за осигурување на депозити, т.е. давателите на стандардизирани гаранции кои се независни правни субјекти, имаат свои резерви и вршат наплата на осигурителни премии.

з) С.129 - Пензиски фондови

Потсекторот „Пензиски фондови“ ги вклучува приватните задолжителни и доброволни пензиски фондови коишто се формирани со цел да даваат пензиски бенефиции на специфична група на вработени. Овде се вклучени само оние пензиски фондови коишто имаат сопствени средства и обврски и извршуваат финансиски трансакции за сопствена сметка.

С.13 – Сектор Држава

Овој сектор ги опфаќа сите институционални единици формирани со цел да ја спроведуваат политиката на државата преку инструменти на економска регулација. Институционалните единици од секторот „Држава“ претставуваат непазарни производители чие производство е наменето за индивидуална и колективна потрошувачка и коишто главно се финансираат преку задолжителни плаќања од страна на другите сектори. Овој сектор, исто така, ги опфаќа и непрофитните институции коишто им служат на домаќинствата (НПИСД) коишто вршат непазарно производство контролирано од страна на владините единици или фондовите за социјално осигурување.

Секторот „Држава“ ги опфаќа следните потсектори:

а) С.1311 - Централна влада

Овој потсектор ги опфаќа сите административни единици на државата, како и другите централни органи чишто надлежности вообичаено се протегаат на целата економска територија, со исклучок на управувањето со фондовите за социјално осигурување. Исто така, тука се вклучуваат и оние непрофитни институции коишто се контролирани и главно се финансирани од страна на централната влада и чишто надлежности се протегаат врз целата економска територија. Во овој потсектор спаѓаат оние институционални единици кои се финансираат од Буџетот на Република Македонија (буџетски корисници), како на пример: Владата, Парламентот, министерствата, судовите, националните заводи финансирани од државата, музеите, Државниот архив, националните библиотеки; затворите и казнено-поправните установи; државните студентски и старски домови, државните средни училишта, агенциите основани од страна на државата, јавните претпријатија коишто со повеќе од 50% се финансирани од државата и сл.

б) С.1313 - Локална самоуправа

Овој потсектор ги вклучува оние видови јавни служби чишто надлежности се протегаат само на локални делови од економската територија, т.е. во рамките на единиците на локалната самоуправа, освен органите на фондовите за социјално осигурување на локално ниво. Овој потсектор ги вклучува и оние непрофитни институции и нефинансиски друштва коишто се основани, контролирани и финансирани главно од страна на локалните управи и чишто надлежности се ограничени на економската територија на локалните единици на самоуправа.

Тука спаѓаат општините и советите на општините, општинските основни и средни училишта, општинските градинки, општинските комунални претпријатија, меѓуопштинските центри за социјална работа, месните заедници, домовите на култура, општинските старски домови и сл.

в) С.1314 - Фондови за социјално осигурување

Во овој потсектор припаѓаат: Фондот за пензиско и инвалидско осигурување, Фондот за здравствено осигурување и Агенцијата за вработување. Тие претставуваат специјални институционални единици коишто функционираат на централно или на локално ниво, како посебни (независни) правни лица, бидејќи располагаат со сопствени фондови, имаат сопствени средства и обврски и извршуваат финансиски трансакции за своја сметка. Тука се вклучени и јавните здравствени установи (болници, здравствени домови, заводи за рехабилитација и бањско лекување и сл.).

С.14 - Домаќинства

Во овој сектор се вклучени лицата како и групите лица како потрошувачи и/или како претприемачи коишто произведуваат стоки наменети за пазарот и/или даваат финансиски и нефинансиски услуги. Исто така, овој сектор ги вклучува лицата и групите лица кои произведуваат стоки и нефинансиски услуги исклучиво за сопствена употреба.

Генерално, овој сектор е поделен на три потсектори и тоа:

а) С.141 - Работодавачи и работници за своја сметка

Овој потсектор се однесува на домаќинствата чијашто најголема доходна категорија се состои од доход којшто сопствениците на домаќинствата го остваруваат со вршење на своите активности како производители на стоки и услуги наменети за пазарот. Тие можат да бидат работници за своја сметка или работодавачи, односно да имаат свои вработени. Тука се вклучени: самостојните вршители на дејност со личен труд и трговците поединци (занаемци, адвокати, нотари, слободни уметници и сл.).

б) С.143 – Вработени

Овој потсектор се состои од домаќинствата чијшто најголем извор на доход претставуваат платите и другите видови надоместоци.

в) С.144 - Лица што примаат доход од сопственост и доход од трансфери

Во овој потсектор се вклучени домаќинства коишто се приматели на доход од сопственост (имот), приматели на пензии, како и приматели на други трансфери.

С.15 - Непрофитни институции коишто им служат на домаќинствата

Секторот „Непрофитни институции коишто им служат на домаќинствата“ (НПИСД) се состои од непрофитни институции коишто се независни правни субјекти (вклучувајќи ги и оние коишто се финансирани, но не и контролирани од државата). Нивни главни извори на средства се придонесите и доброволните прилози во пари или во стока од страна на членовите. Овие институции главно обезбедуваат стоки и услуги на домаќинствата или на заедницата бесплатно или по цени кои се економски незначајни (и на тој начин се класифицираат како непазарни производители).

Овој сектор вклучува: синдикати, професионални и стручни здруженија, фондации, асоцијации на потрошувачи, политички партии, цркви и религиозни, културни и рекреативни здруженија, спортски клубови, добротворни и хуманитарни организации и сл.

С.2 - Странство

Секторот „Странство“ ги опфаќа нерезидентните единици кои се ангажирани во трансакции со резидентни институционални единици или имаат други економски врски со резидентните единици. Нивните сметки обезбедуваат целосен приказ на економските врски на националната економија со странство.

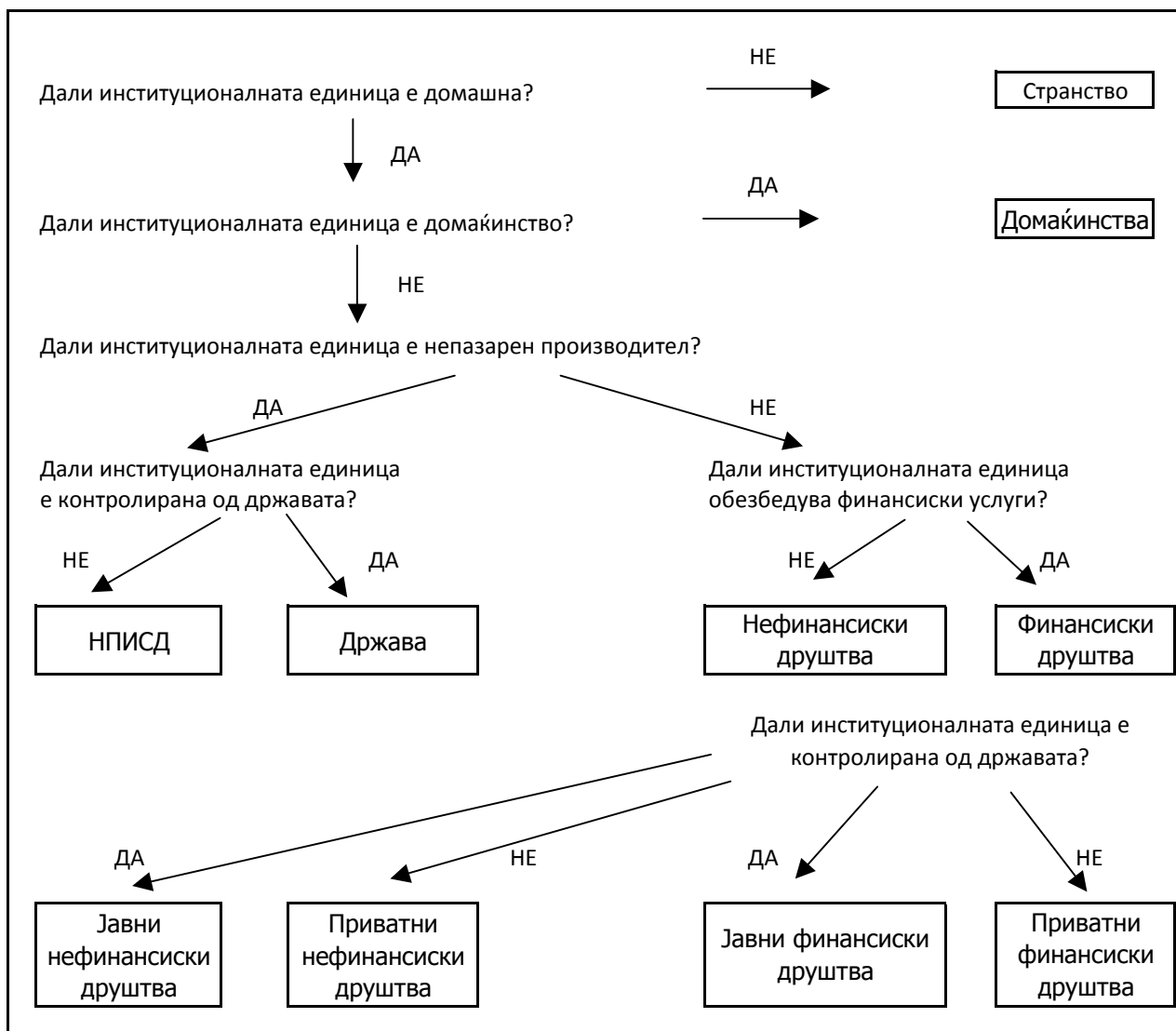
IV. ОПРЕДЕЛУВАЊЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛЕН СЕКТОР НА ДЕЛОВНИТЕ СУБЈЕКТИ

При определување на секторот на секоја институционална единица која работи како резидентна институционална единица и не е дел од секторот Домаќинства, се поставуваат три основни прашања:

- 1) Дали институционалните единици се пазарни или непазарни производители? Доколку поголем дел од производството на институционалната единица се нуди на пазарот по економски пазарно исплатливи цени, единицата е пазарен производител, во спротивно, таа се третира како непазарен производител.
- 2) Дали институционалната единица - непазарен производител е контролирана од страна на државата или не? Овој критериум е клучен при класифицирањето на институционалната единица во секторот Држава. Доколку институционалната единица е непазарен производител, но не е контролирана од страна на државата, тогаш таа се класифицира во секторот Непрофитни институции коишто им служат на домаќинствата.
- 3) Дали институционалната единица - пазарен производител обезбедува финансиски услуги или не? Доколку институционалната единица обезбедува финансиски услуги, се класифицира во секторот Финансиски друштва, во спротивно, се класифицира во секторот Нефинансиски друштва.

Горенаведените критериуми се прикажани во Дијаграмот 1.

Дијаграм 1: Алокација на институционалните единици по сектори

Извор: ECC 2010

V. АЖУРИРАЊЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНИОТ СЕКТОР НА ГОДИШНА ОСНОВА

Со примена на Методологијата на европскиот систем на сметки еднаш годишно, врз основа на податоците добиени од годишните сметки за претходната година, се прави ажурирање на институционалните сектори и определување на потсектори на сите деловни субјекти. За институционалните единици на коишто институционалниот сектор/потсектор ќе им биде променет од страна на Комисијата за секторизација, ажурирање ќе се прави со наредните годишни податоци за секторот/потсекторот.

Прилог 1: Национална класификација на институционални сектори**КЛАСИФИКАЦИЈА НА ИНСТИТУЦИОНАЛНИ СЕКТОРИ**

Шифра	Назив на сектор и потсектор
C1	Вкупна економија
C.11	Нефинансиски друштва
C.11001	Јавни нефинансиски друштва
C.11002	Домашни приватни нефинансиски друштва
C.11003	Нефинансиски друштва контролирани од странство
C.12	Финансиски друштва
C.121-C.123	Монетарни финансиски институции
C.121	Централна банка
C.122	Друштва кои прибираат депозити освен централна банка
C.12201	Јавни
C.12202	Домашни приватни
C.12203	Контролирани од странство
C.123	Фондови на пазарот на пари
C.12301	Јавни
C.12302	Домашни приватни
C.12303	Контролирани од странство
C.124-C.127	Финансиски друштва освен монетарни финансиски институции и осигурителни друштва и пензиски фондови
C.124	Инвестициски фондови на непаричниот пазар
C.12401	Јавни
C.12402	Домашни приватни
C.12403	Контролирани од странство
C.125	Други финансиски посредници освен осигурителни друштва и пензиски фондови
C.12501	Јавни
C.12502	Домашни приватни
C.12503	Контролирани од странство
C.126	Помошни финансиски институции
C.12601	Јавни
C.12602	Домашни приватни
C.12603	Контролирани од странство

КЛАСИФИКАЦИЈА НА ИНСТИТУЦИОНАЛНИ СЕКТОРИ

Шифра	Назив на сектор и потсектор
C.127	Затворени финансиски институции и позајмувачи на пари
C.12701	Јавни
C.12702	Домашни приватни
C.12703	Контролирани од странство
C.128-C.129	Осигурителни друштва и пензиски фондови
C.128	Осигурителни друштва
C.12801	Јавни
C.12802	Домашни приватни
C.12803	Контролирани од странство
C.129	Пензиски фондови
C.12901	Јавни
C.12902	Домашни приватни
C.12903	Контролирани од странство
C.13	Држава
C.1311	Централна влада
C.1313	Локална самоуправа
C.1314	Фондови за социјално осигурување
C.14	Домаќинства
C.141*	Работодавачи и работници за своја сметка
C.143	Вработени
C.144	Приматели на доход од сопственост и доход од трансфери
C.15	Непрофитни институции кои им служат на домаќинствата
C.2	Странство

*Во потсекторот C.141 се вклучени и единиците од потсекторот C.142 (C.141 Работодавачи; C.142 Работници за своја сметка)